

ΕΒΑΛΑ

*Ακούω τὰ μύρα πού περνᾶν ταξιδεμένα.
 *Έρχονται οἱ ἄδρες τοῦ νέου καλοκαιριοῦ καὶ πάνε
 Μὲ σκοποὺς κελαϊδίστους σὴν πατρίδα.
 Τὰ πνεύματα πού ἐξήσανε σὴν χώρα πού ἀγαπᾶνε
 Σ' ἓνα τραγοῦδι ὑψώνονται γιὰ σένα.

ΓΕΛΑΔΑΡΗΣ

Πλανεμένη φωνή πού μὲ ποτίζεις ἥλιο
 *Εὐένα ἀκούω μονάχα σὸν αἰθέρα,
 Τάμα πανέμορφον κρατοῦν
 Παρθένες σὸ κεφάλι,
 Μὲ τὸ ὑπερούσιο τὸ κρασί
 Γιομάτες ὠραιουσκάλες λαγῆρες
 Διάπλατα οἱ θύρες ἀνοιχτές
 Μὲ τίς θλιμμένες Μάννες
 Πού ἄσπρα ντυμένες καρτεροῦν
 Νὰ μὲ γαμπροστολίσουν.

ΕΒΑΛΑ

*Απὸ τ' ἀστέρια νιώθω τὴ φωνή σου
 Νὰ κατεβαίνει δλότρεμη ἀπὸ φῶς,
 Στὰ πύρινα μαλλιά μου τὸ κορμί σου
 Λάμπει περιλομπένιος θησαυρός.
 *Ἡ νέα λαχτάρα ἐσκήτισε σὸ νέο σκοπὸ
 Καὶ νιώθω τὸ τραγοῦδι στὰ πέλαγα νὰ ἤχει,
 Καὶ στὰ νησιά,—πού ἐτάραξαν τὸ χῶμα ποθερό,—
 *Ἀπ' τὰ δοντὰ χερσόμεστοι σταλάζουν οἱ καρποί.
 *Ὡ, ἡ φωνή σου ἀκούω ψηλάθε ἀπὸ τίς ἄλλες
 Πού ἡχολογᾷ καὶ πάλε ξετρεχεὶ σὲς κορφές
 Σὲς μεαντρένιες ρεματιές καὶ σὲς ὀβάλες.
 Νὰ τὸ καρὰβι πλέχει σὴν ἀνθισμένη στράτα
 Τὰ κύματα ἀναμείλουν ἡχούς, ὥσαν χορδές
 Στὰ πέματα ἀρμυομένες τῆς γῆς, αἰώνια λύρα.
 —Τὸ αἰώνιο του τραγοῦδι ξανατονίζει ὁ ἥλιος—
 Καὶ ἡ *Ὠρεα, νά, προβάλλει πρὸς τὴν ἀνατολή του
 *Ἰδές, μᾶς χαιρετάει μὲ σύγνεφο χερσὸ
 Καὶ ἀπλώνει τὴ φωνή της σὸν κόσμον
 Αἰωνιότηας σκοπὸ !

ΚΥΡΑ

*Ὁ Μέγας Πᾶν δὲν πέθανε !

ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΜΑΣ ΖΗΤΗΜΑ*

ΟΙ «ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΑΙΕΣ» ΣΤΟΥΣ «ΝΑΤΣΙΟΝΑΛΙΣΤΕΣ»

Αὐτὰ εἶναι τὰ ἐπιχειρήματα καὶ ἡ λογικὴ τῶν
 δυὸ σπουδαιότερων ἀντιπάλων μας. Τὴ βαθύτητά
 τους τὴ βλέπει καλὰ καθένας. Καὶ οἱ ἄλλοι δευτε-
 ρεύοντες νατσιοναλιστές μας δὲ λὲν τίποτε σοβα-
 ρώτερο καὶ γυρνᾶν δλόγους στὰ ἴδια ἐπιχειρήματα
 μὲ ἀδεξιότερο ὅμως τρόπο. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ βλέπετε
 ὅτι τὴν οὐσίαν τοῦ ζητήματος, τὰ ἀξιώματά μας γιὰ
 τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας ἐν γένει, καὶ τῆς ἑλλη-
 νικῆς ἐν μέρει, ἡ δὲν τὴν ἀγγίζουν καθόλου, ἡ τὸ
 κάνουν μὲ τέτοιο ἀδέξιο τρόπο, πού εἶν' ἀδύνατο νὰ
 ικανοποιηθῇ καὶ νὰ πείσῃ σοβαρὸ ἄνθρωπο. Καὶ ἐνῶ
 παραδέχονται μαζί μας τὴ σπιῖλα τοῦ ρωμαϊκοῦ,
 οὔτε τὰ δικὰ μας θεραπευτικὰ μέσα παραδέχονται,
 οὔτε καὶ μᾶς δείχνουν ἄλλα καλύτερα δικὰ τους.
 Πῶς μὲ τέτοιο σάπιο ὀλικὸ θὰ πραγματοποιηθοῦν τὰ
 μεγάλα τους πατριωτικὰ σχέδια, αὐτὸ ἕνας Θεὸς
 τὸ ξέρει. Καὶ νομίζω δὲν ἀδικῶ τοὺς ἀντιπάλους μου
 λέγοντας ὅτι δὲ μᾶς δείχνουν μέσα γιὰ νὰ γιατρέ-
 ψουμε τὴ σπιῖλα μας.

Τὰ «οἰκτικὰ ἐκπαιδευτικὰ σχέδια» τοῦ κ. Ραμᾶ -
 κι ἂν ἀκόμα παραδεχτοῦμε μαζί του τὴν παντοδύ-
 ναμία τῆς παιδαγωγικῆς καὶ τοῦ σχολείου—κανεὶς
 πιστεύω δὲ θὰ τὰ πιστέψῃ σέ-ἐποχὴ μάλιστα, πού
 οἱ «κυρίαρχοι πατέριοι» ζητᾶν καὶ σὸ Παρίσι ἀκό-
 μη νὰ τιμωρήσουν τὸν ἀπροδότη Ψυχάρη. Πῶς δὲ
 ὁ Ραμᾶς θὰ πείσῃ ἢ θάναγκασῇ τοὺς «κυρίαρχους
 πατέριους» νὰ παραδεχτοῦν τὰ σχέδιά του, αὐτὸ δὲ
 μᾶς τὸ λέει. Ἐνῶ αὐτὸ εἶναι τὸ σπουδαιότερο καὶ
 ἀπ' αὐτὸ ἐπρεπε νάρχισι. Φαντάζεται φαίνεται ὅτι
 οἱ πατέριοι θὰ θελήσουν μόνοι τους ν' ἀνοίξουν τὰ
 μάτια τοῦ λαοῦ ! Ἡ οὐτοπία αὕτη τοῦ κ. Ραμᾶ
 μοῦ θυμίζει τὴν ἀρελὴ πίστην τοῦ οὐτοπιστῆ ἸΟΥ-
 ρΙΕΡ πού περίμενε νὰ τοῦ φέρουν οἱ ἑκατομμυριοῦ
 χροὶ τὰ πλοῦτῃ του, γιὰ νὰ τὰ μοιράσῃ εἰς τοὺς φτω-
 χούς προλετάριους !

Στὴν ἴδια λογικὴ σκοντάβουν καὶ κείνοι πού
 νομίζουν πῶς ἡ ζωντανὴ γλῶσσα θὰ γιατρέψῃ τὴ
 σπιῖλα μας. Ἀφίνω πού ἡ «ψόφια γλῶσσα» δὲν εἶ-
 ναι ἡ μόνη αἰτία τοῦ κακοῦ, ἀλλὰ μόνο ἓνα ἀπὸ τὰ
 ἀποτελέσματα ἄλλου βαθύτερου κακοῦ, μὰ καὶ ἂν
 παραδεχτοῦμε ἀκόμη ὅτι αὕτη εἶναι ἡ κεντρικὴ αἰ-
 τία τοῦ κακοῦ, καὶ πάλι τὸ ζήτημα δὲ λύεται κα-

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὸ 291 φύλλο.

θόλου, γιὰτὶ πρέπει νὰ ἀποδειχτῇ τὸ σπουδαιότε-
 ρο : ποιά δύναμη θὰ ἀναγκάσῃ τοὺς «κυρίαρχους
 πατέριους» νὰ παραδεχτοῦν τὴ ζωντανὴ γλῶσσα, ἀ-
 φοῦ ὡστὰς τὴν κρίνουν καλὴ νὰ ὑπερασπίζονται φα-
 νατικά τὴν ψόφια ! Τὸ λαὸ—τὸ μόνο πού μπορού-
 σε νὰ ἐπιβληθῇ στοὺς πατέριους—τὸν ἀποφεύγουν
 ἀκριβῶς οἱ νατσιοναλιστές μας καὶ φοβοῦνται τὴν ἀ-
 φύπνησιν καὶ χειραφέτησιν του !

Τί ἄλλο λοιπὸν μένει ; Βλέπετε τώρα ὁλοφάνε-
 ρα τὴν οὐτοπία τῶν μέσων πού μᾶς προτείνουν οἱ να-
 τσιοναλιστές μας ; Ἀλλὰ δὲ θετικώτερα μέσα ἀπ'
 αὐτὰ πού ἀνάφερα δὲ θυμῶμαι νὰ μᾶς εἶπαν οἱ
 ἀντίπαλοί μας.

Ἐπαναλαβόντω ἐνὸς οἱ νατσιοναλιστές μας
 δὲν καταρρίψουν ὅλα μας τὰ ἐπιχειρήματα ἀπ' ἐνός,
 καὶ δὲ μᾶς δείξουν ἀπ' ἐτέρου ὁρισμένα πρακτικὰ
 μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα νὰ διορθώσουμε τὴν κοινωνία
 μας, θὰ μένουν ἀνεδαφικοὶ οὐτοπιστές, ἀεροδατοῦν-
 τες στὰ σύγνεφα ! Παραβάτε μὲ τὰ ἀερολογήματά
 τους τὸ δικὸ μας θετικὸ σύστημα, πού σὶ καθε-
 τί πατὴρ σὶ στερεὸ ἔδαφος καὶ θὰ δῆτε ἀμείως τὴν
 ὑπεροχὴ τῶν σοσιαλιστῶν ! Δὲν περὶσαν μῆνες
 ἀπό τὸ ἀφῶτον κηρύξαμε τίς ἰδέες μας καὶ ἡ ἐξέλιξη
 ἐρχεται νὰ ἐπιβεβαιώσῃ πολλὰς ἀπ' αὐτές : Οἱ δη-
 μοτικιστὰι ἀρχίζουν νὰ καταλαβαίνουν βαθειὰ τὴν
 οὐτοπιστικὴν τακτικὴν καὶ τὸ ἀνεδαφικὸν τους, κ' ἓνα
 μέρος τους ἐτοιμάζεται νὰ γίνῃ θετικώτερο, ἐργαζό-
 μενο πᾶν γιὰ τὸ λαὸ καὶ μὲ τὸ λαὸ ! Ἐνῶ ἔτι
 προδευτικά καὶ ριζοσπαστικὰ στοιχεῖα, τῶν ὁποίων
 τὴν ὑπαρξὴν ἀρνείται ὁ κ. Ραμᾶς, ἀρχισαν νὰ ξε-
 φυτρώνουν ἀπὸ παντοῦ σὰ μανιτάρια. Οἱ ἐργάτες
 μας ἀρχισαν νὰ κουνιῶνται, ἐτοιμάζον «πανεργατι-
 κὸ συνέδριον» καὶ ἀναλαβαίνουν τὴν ἐπίσημον ἀγῶνα
 μὲ τὴν φυλοκρατίαν τοῦ τόπου μας. Ἡ ἐφημερίδα
 τους γράφεται σὲ ζωντανὴ γλῶσσα, σύμφωνα μὲ τὴν
 πρόρρησίν μας : «μέλις οἱ ἐργάται ἀναλίσκουν τὸν
 κοινωνικὸν ἀγῶνα, θὰ μεταχειριστοῦν τὴν ζωντανὴν
 μητρικὴν γλῶσσαν καὶ μόνον αὐτήν».

Πέντε δέκα ἀκόμη ἐργατικὲς ἐφημερίδες μὲ ζων-
 τανὴ γλῶσσα καὶ τὸ ζήτημα τῆς γλώσσας θὰ λυ-
 θῇ εὐκόλῃ στὴν πράξιν, γιὰτὶ οἱ ἀστικὲς μας ἐφη-
 μερίδες θάναγκαστοῦν τότε νὰ ἀπλοποιήσουν καὶ νὰ
 ζωντανέψουν καὶ αὐτὲς τὴ γλῶσσαν τους, γιὰ νὰ μὴ
 χάσουν τοὺς συνδρομητὰς τους ! Κ' ἔτσι ἀπὸ ὀλικὸ
 συμφέρον καὶ ἀπ' τὴν ἀνάγκη τῆς ζωῆς θὰ λυθῇ σὲ
 λίγα σχετικῶς χρόνις ἀπ' τὸ ἴδιον τὸ λαὸ μας τὸ
 μεγάλο γλωσσικὸ ζήτημα, πού δὲν μπόρεσαν νὰ τὸ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ*)

§ 8

Τὰ τέλη τοῦ δέκατου ἑβδομου αἰώνα.

Κατὰ τὰ τέλη τοῦ αἰώνα πού ἱστοροῦμε προ-
 βαίνει περιστατικὰ καὶ πρόσωπα πού μᾶς ξετυλί-
 γουνε τὸν ἐθνικὸν χαραχτήρα καὶ τὸ πλῆκισμά του
 μὲ τρόπο πῶς διδαχτικὸ ἀπὸ χίλιες μελέτες. Ὡστε
 ἂς μὴ θαρσέψῃ ὁ ἀναγνώστης πῶς δὲν ἔχει τὸ σκο-
 πὸ τῆς ἡ κάπως πῶς περιστατικῶς αὕτη περιγραφή
 τους.

Σπουδαῖο χαρακτηριστικὸν αὐτῆς τῆς ἐποχῆς εἶ-

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὸ 291.

τανε, ὅχι πού ἔγινε πάλαι σηκωμός, μὰ πού στάθη-
 κε πῶς γενικός, καὶ σάμπως πῶς ἐθνικός ἀπὸ τοὺς
 προσηγορευμένους. Ἐλεγε κ' ἡλεχτριστήκανε οἱ πῶ-
 τεροὶ μας ἀπ' ἄκρην σ' ἄκρην μὲ τὰ παρακινήματα
 καὶ μὲ τὰ κατορθώματα τοῦ Μοροζίνη καὶ τῶ συμ-
 μάχων του, ὅταν ἄξαφνα ἀρπάξανε Μοριά, Ἀττικὴν,
 καὶ ἄλλες χώρες ἀπὸ τοὺς Τούρκους, πὰ νὰ μὴν εἶταν
 ὁ Μοροζίνης πού ἔλασε τὴν Κρήτη πρὸ μερικῶν χρό-
 νων. Κι ὅχι νὰ πῆς πῶς σηκωθήκανε μονάχα Ἀρ-
 ματωλοὶ καὶ δαμασκινοὶ πολεμιστὰδες, κατάντησε
 νὰ τὸν ἀκολουθήσουν χιλιάδες ἀπὸ τὰ Ἑρτάνησα,
 τοῦ Μανέτα ὁ καταδρομικὸς ὁ στόλος, τῆς Κερα-
 λονιάς ὁ Δεσπότης μὲ λεγεῶνα ἱερέων κατόπι του,
 εἰτα Μανιάτες, Πατρινοί, Καρυτινοί, ἀπὸ κάθε
 μέρος τοῦ Μοριά ἐτρεχαν καὶ πολεμοῦσαν μὲ τοὺς
 ψευτικούς ἐκείνους λευθερωτάδες. Τὸ ἴδιον καὶ στὴ
 Ρούμελη Ἀρματωλοὶ καὶ Δεσποτάδες, — Βαλαφρί-
 τες, Σπαθογιάννηδες, Σπανοὶ ἀπὸ τὴν μιὰ Φιλόθεοι,
 Ἰερόθεοι καὶ Μακάριοι ἀπὸ τὴν ἄλλη—στὰ Σάλω-
 να, στὴ Θήβα, στὴν Εὐβοίαν, πῆραν καταπῆδι τοὺς
 Τούρκους, κυνηγοῦσαν Πασάδες, Ἀγάδες καὶ Σερα-
 σκέρηδες, κ' ἔφεραν ἀναστάτωση πού κλόνισε τὴ χῶ-
 ρα βαθύτερα ἀπὸ τὰ περασμένα κινήματα.

Εἶτανε εἶδος Σταυροφορία. Εἶτανε ἡ πίκρη δια-

κόσω χρόνῳ μουσουλμανικῆς σκλαβιάς, καὶ ζητοῦσε
 νὰ ξεχειλίσῃ, ἀδιάρκο πού θὰ τοὺς κατανοῦσε τέ-
 τοιο ξεχειλίσμα. Ἀληθινὸ καὶ μελετημένον πατριω-
 τικὸ αἶσθημα δὲ γίνεται νὰ τοὺς ὀδηγοῦσε, ἐπειδὴ
 τί τόφελος νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν μιὰ φυλακὴ καὶ νὰ
 πέφτουνε στὴν ἄλλη ! Ἀφίνα, καὶ τοὺς συνέπαιρνε
 ἀπλὴ συμπάθεια μὲ τοὺς Χριστιανούς Βενετούς, κ'
 ἡ προπατορικὴ ἀντιπάθεια μὲ τοὺς ἀντίχριστους
 Τούρκους. Ἀλήθεια πῶς ὁ Μηνιάτης, στὴν περίφη-
 μη τὴ Δέηση πού ρητόρεψε τότες ἀπὸ τὴ Βενετία,
 ἀναφέρει κατὰ καὶ γιὰ πατρίδα, κατὰ καὶ γιὰ Ἑλ-
 λάδα. Ἡ Δέηση ὅμως γινότανε στὴν Παναγία, καὶ
 μόνο ἐθνικὸ ὄχτρο ἀναφέρει τὸ Μισοφύγαρον. Κι ὅχι
 μονάχα ὁ ἴδιος φώναζε, παρὰ ἔλεγε πῶς ὅλοι οἱ Ἀ-
 γιοὶ τῆς Χριστιανικῆς φωνάζανε δείχνοντας στὴν
 σκληρότατην τυραννίδα τῶν ἀθίων Ἀγχερηνῶν. Αὐ-
 τὰ βέβαια, καθὼς καὶ παραπάνω εἰπώθηκε, μπο-
 ροῦνε νὰ χαρακτηριστοῦν εἶδος πατριωτισμός τῆς
 ἐποχῆς. Ὁναστικὰ δὲν ἀνάρτησε μήτε ὁ Μηνιάτης,
 μήτε τὸ ἔθνος μὲ τέτοια φρονήματα. Ἀνάρτησαν
 ὅμως τρεῖς θανάσιμα καὶ ὁ Μηνιάτης καὶ τὸ ἔθνος.
 Ξεχνώντας πῶς «σκληρότατη» τυραννία εἶταν κ' ὁ
 Βενετικὸς, καὶ πῶς ἄλλη τυραννία ἀπὸ σκληρότα-
 τη δὲν ὑπάρχει.

λύσουν τόσων ἐτῶν συζητήσεις καὶ ἀγῶνες εὐγενῶν μὲν, ἀλλὰ ἀνεδαφικῶν ἰδεολόγων! Ποιὸς ἀμφιβάλλει πῶς ὅλη ἡ κίνησις αὕτη θὰ προσελκύσῃ πολλὰ θετικὰ στοιχεῖα τοῦ τόπου, ἀναπτύσσοντας μυαλὰ καὶ δυνατοὺς χαρακτῆρες; Ποιὸς ἀμφιβάλλει πῶς ὁ λαὸς μας θὰ ζυπνήσῃ στὸ τέλος, διαβάζοντας ζωντανὲς ἐφημερίδες μὲ ζωντανὰ ἰδεώδη, καὶ ἴτσι μαθαίνοντας ποῖο εἶναι τὸ ἀληθινὸν τοῦ συμφέρου καὶ ποιοὶ οἱ πραγματικοὶ τοῦ ἐχτροί; Πῶς δὲ θὰ ἀργήσουμε νὰ χυρῶμε στὴ Βουλὴ ἀντιπρόσωπους τοῦ ἐργατικοῦ λαοῦ πού νὰ καυτηριάζουν εἰλικρινὰ πλέον καὶ συστηματικὰ τὴ φλυοκρατία μας; Πῶς μέρος τῆς φριχτικῆς νεολαίας πρὸ ὑγιέστερον, εὐγενέστερον καὶ γενναϊότερον θὰ ἀναγκασθῇ στὸ τέλος νὰ πάρῃ τὸ μέρος τοῦ λαοῦ, βλέποντας πᾶς νέα ζωὴ καὶ νέα ἰδεώδη; Πῶς ἡ κίνησις αὕτη τῶν ἐργατῶν θὰ ἀναγκάσῃ καὶ τὴς μεσαίας ἀστικῆς μας τάξεις νὰ ὀργανωθῶν σὲ προοδευτικὸν ριζοσπαστικὸν κόμμα καὶ πῶς ὅλα αὐτὰ θὰ ἀναγκάσουν στὸ τέλος καὶ τὴν κυρίαρχη πλουτοκρατίαν μας νὰ συνασπισθῇ σ' ἓνα συντηρητικὸν κόμμα γὰρ νὰ ἀντικρύσῃ τοὺς νέους ἐπικίνδυνους ἐχτροὺς; Πῶς ἀποτέλεσμα ὅλης αὐτῆς τῆς κινήσεως θὰ εἴη: Παρηγορικώτερη, σοβαρώτερη ἐργασία μέσα στὴ Βουλὴ καὶ ἐκπολιτικώτερα ἀποτελέσματα σ' ὅλη τὴ χώρα, καὶ πρὸ πάντων καταλύσις τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης καὶ ἐπομένως ἀγενικῆ ἀναγέννησις σ' ὅλη τὴν ἡμετέραν «ἀναγεννημένην κοινωνίαν» θὰ μπορέσῃ πολὺ καλύτερον ἀπ' τὸ σημερινὸν σαράβαλο καὶ ἀπὸ τὴς ὑστερικῆς φωνῆς τῶν ἀνεδαφικῶν νατσιοναλιστῶν μας νὰ ὑπερασπισθῇ τοὺς σφαζόμενους ἀδελφούς, ἀν' ἰδίῃ καὶ πεισθῇ διὰ σφάζονται ἄδικα. Καὶ ὅχι μόνον αὐτό: Τέτοια ὑγιὲς καὶ κοινωνία θὰ μπορέσῃ καλύτερον νὰ ἐπιδράσῃ ἠθικῶς καὶ στοὺς ἑξω ἀδελφούς, δίνοντάς τοὺς νέα ζωντανὰ ἰδανικά, νέα ἠθικά, νέα λογικά, πού νὰ τοὺς βοηθήσῃ καὶ ἐκείνοι νὰ καταλάβουν καλὰ τὴν πραγματικὴν τοὺς κατὰστασιν, νὰ νοιώσουν τὸν ἑαυτὸν τοῦ, τὴν ἀστικὴν τοὺς ἐπόστασιν καὶ νὰ μὴν ὑπνωτίζονται πᾶς ἀπὸ φεουδαλικά θεοκρατικά ἰδεώδη, πού ὅχι μόνον σὲ τίποτε θετικὸ δὲ μποροῦν νὰ ὠφελήσουν αὐτὸς ἐκ τῆς διαισθητικῆς των φύσεως, μὰ καὶ πού τοὺς κρατοῦν σὲ ἀπαίσιον σκοτάδι, θολώνοντας τὴ φυσικὴν τοὺς ἀντίληψιν καὶ στρεβλώνοντας τὴν ἀστικὴν τοὺς συνείδησιν καὶ ὅλα αὐτὰ γὰρ νὰ τοὺς πλιατσικολογήσουν καλύτερον, γιατί ὁ φεουδάλος ἔξω ἀπὸ πλιάτσικα τίποτα ἄλλο ἱερὸ δὲν ἔχει! Τότε θὰ ἀνοήτουν τὰ μάτια τοὺς ὡς ἀπὸ

ἡνῶμα καὶ θὰ καταλάβουν τὴ μεγάλην τοὺς οὐτοπία: λαοῦ ἀστικοῦ ὑποστηρίζοντος φεουδαλικὸν σύστημα! Ὁ καταλάβουν ὅτι καὶ γι' αὐτούς, ὅπως καὶ γιὰ τοὺς μέσας Ἕλληνες, τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ζήτημα προσώπων, ἀλλὰ ζήτημα συστήματος! Δηλαδή: Τὸ ζήτημα δὲν εἶναι ἂν δ' Α ἢ Β πατριάρχης ὑπερασπίζεται καλὰ τὸ ὑφιστάμενον σύστημα καὶ τὰ σπουδαῖα δῆθεν προνόμια τοῦ ἔθνους ἢ ὅχι, ἀλλὰ ἂν αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τὸ φεουδαλικὸν σύστημα μὲ τὰ φεουδαλικά του προνόμια εἶναι ὠφέλιμον καὶ ἄξιο ὑποστηρίξεως ἢ ὅχι! Γιατὶ ἂν ἀποδεχθῇ ὅτι τὸ σύστημα αὐτὸ ὡς ἐκ τῆς «φεουδαλικῆς φύσεώς του», δὲν μπορεῖ παρὰ νῆναι διαισθητικὸν — ὅπως ἐγὼ βαθεῖα τὸ πιστεύω — τότε ὡς βλαβερὸ καὶ ὀλεθριὸν ὅχι μόνον δὲ θὰ τὸ ὑποστηρίξουμε πλέον, μὰ θὰ ἀναγκασθῶμε καὶ νὰ τὸ πολεμήσουμε, ἀντιτάσσοντας σ' αὐτὸ ἄλλο σύστημα ζωντανώτερον, προστατευτικώτερον πού νὰ συμφωνῇ μὲ τὴν ἀστικὴν ἐπόστασιν τοῦ ἔθνους καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ δυστυχισμένου λαοῦ μας. Νά, τί πρέπει νὰ σκεφτοῦν οἱ συμπατριῶτες μου Τουρκομερίτες καὶ δὲν τοὺς θέλω νὰ βάλουν σὲ ἐνέργεια ὅλο του, τὸ μυαλό, γιατί τὸ ζήτημα ἔχει κολοσσιαία σπουδαιότητα, καὶ ἂν δὲ λυθῇ αὐτὸ πρῶτα κατ' ἀρχήν, δὲν μποροῦμε καὶ δὲν πρέπει ν' ἀρχίσουμε καμιά δράσιν στὴν Τουρκίαν! Ἐδῶ ὅμως, παρακαλῶ, νὰ μὴ μὲ παρεξηγήσετε: Ἰσως βγῇ κανένας σοφιστὴς καὶ μοῦ πεί: «Ὡς ἐσὺ κρατρεῖς μονομίας τὰ προνόμια; Καὶ δὲν ξέρεις τί σπουδαῖα πρακτικὴ σημασία ἔχουν σήμερα αὐτὰ γιὰ τὸ ὑπόδουλο ἔθνος μας κατ' ἄλ. κατ' ἄλ.» Ἐννοεῖται αὐτὸ τὸ ξέρω πολὺ καλὰ. Καὶ οὔτε ἔχω τὴν ἀφίλειαν νὰ νομίζω ὅτι μποροῦν νὰ καταστραφῶν μονομίας μὲ τὰ λόγια μου καὶ νὰ μείνῃ ἔτσι τὸ ἔθνος στοὺς πέντε δρόμους. Τὰ προνόμια θὰ ὑφίστανται ἐνῶς ὑπάρχουν καὶ οἱ συνθήκες πού τ' ἐγέννησαν: Τὸ τουρκικὸν φεουδαλικὸν καθεστῶς! Ἦναι πιστὸν, ἀμα πῆσιν καὶ τὸ ἀνάλογο τουρκικὸν καθεστῶς, ἀμα δηλαδή ἡ Τουρκία γίνῃ συνταγματικὸν κράτος μὲ ἀστικὸν πλέον πνεῦμα. Αὐτὸ δὲ ἐξῆκτοντος θὰ γίνῃ μὲ καιρὸ, ὅχι βίβλια μὲ τὰ λόγια τοῦ Α καὶ τοῦ Β, ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλην ὁικονομικὴν καὶ κοινωνικὴν εξέλιξιν. Ἡ ἀλλαγὴ λοιπὸν τοῦ τουρκικοῦ καὶ ρωμαϊκοῦ φεουδαλικῶν καθεστῶτος θὰ γίνῃ ἐκ παραλλήλου, ὥστε δὲν ὑπάρχει φόβος τὸ ἔθνος νὰ μείνῃ ἑξαφνα χωρὶς κεφαλὴν στοὺς πέντε δρόμους. Τὸ μέλλον δὲ ἀστικὸν καθεστῶς θὰ δημιουργήσῃ ἄλλο σύστημα συμφωνῶν μὲ τὸ ὅποιο ὅλα θὰ διαρρυθμιστοῦν ἐπάνω σὲ ἄλλες ζων-

τανότερες βάσεις. Τὸ ζήτημα λοιπὸν γιὰ μᾶς τοὺς ἀναπτυσσόμενους, ζωντανούς ἀστούς εἶναι: νὰ ἐκλέξουμε κατ' ἀρχήν μεταξὺ τοῦ τωρινοῦ ψόφιου φεουδαλικῶν, καὶ τοῦ μέλλοντος ζωντανότερου ἀστικοῦ καθεστῶτος. Ἡ πρέπει δηλαδή νὰ ὑποστηρίξουμε κατ' ὅλη τὴ γραμμὴν τὸ ἰσχυρὸν σήμερα φεουδαλικὸν σύστημα μ' ὅλα του τὰ παρεπόμενα: (νεκρὴ θεοκρατία, ψόφια γλῶσσι, σχολαστικὴ παιδεία, ἑλλειψὴ ζωντανῶν ἰδεωδῶν, φαῦλς πλιατσικολογὸν κληρὸς, διπλοδορμικὰ φεουδαλικά ἐνστικτα, ἐχθρικὴ στάσις σὲ κάθε νέο, ζωντανὸ κατ' ἄλ. κατ' ἄλ.) καὶ νὰ διατεθῶμε φιλικὰ πρὸς τὴν νέα ἀστικὴ πνοήν, πού ἀρχίζει νὰ πνέῃ καὶ πού τείνει νὰ χαρμίσῃ τὸ ὅλο φεουδαλικὸν καθεστῶς τῆς Τουρκίας, μεταρρυθμίζοντάς το ἐπὶ τὸ ἀστικώτερον. Μὴν ξεχνάτε πῶς ἀπ' ὅλα τὰ ἔθνη τῆς Τουρκίας ἐμεῖς εἴμαστε τὸ ἀστικώτερον καὶ ἐμπορικώτερον καὶ ἐπομένως τὸ πλέον ἐξελιγμένον στοιχεῖον τοῦ τόπου. Ἐὰν λοιπὸν φανοῦμε γνωστικοί, ζωντανοὶ ἠθικοὶ καὶ μείνουμε πιστοὶ στὴν ἀστικὴν μας ἐπόστασιν, ὑποστηρίζοντας τὸ μέλλον ἀστικὸν καθεστῶς, θὰ παίζουμε τότε σ' αὐτὸ τὸ σπουδαιότερον ρόλο, ὡς τὸ πλέον ἀναπτυσσόμενον στοιχεῖον, δείχνοντας ἔτσι σ' ὅλον τὸν κόσμον ὁλοφάνερὰ τὴν ὑπεροχὴν μας. Ἐνῶ ἂν θελήσουμε νὰ ξεσπῶμε ὑπὲρ τοῦ σημερινοῦ φεουδαλικῶν καθεστῶτος, ὅχι μόνον δὲ θὰ μωρέσουμε νὰ τὸ σώσουμε — ποῖος μπορεῖ νὰ σταματήσῃ τὴ σιδερένια φορὰ τῆς εξέλιξεως; — μὰ θὰ ντραπιαστοῦμε καὶ σ' ὅλον τὸν κόσμον ὡς μαθητικοὶ διαισθητικοὶ φεουδάλους, ἀφίνοντας ἄλλῃ χτεσινὰ μισοβάρβαρα στοιχεῖα νὰ φιγουράρουν ὡς προοδευτικά, νὰ δοξαστοῦν καὶ νὰ μᾶς ὑποσκελίσουν. Κ' ἔτσι γιὰ νὰ ὑποστηρίξουμε τὰ οἰκτιστικὰ φεουδαλικά μας συμφέροντα, (ἢ μάλλον: τὰ πραγματικὰ συμφέροντα τοῦ φεουδαλικῶν μας κλήρου!) θὰ χάσουμε τὰ πραγματικά μας ἀστικά συμφέροντα! Ἐπαναλαμβάνω: τὸ ζήτημα εἶναι σπουδαιότατον καὶ χρειάζεται βαθεῖα σκέψιν καὶ μελέτη. Σήμερα μὲν εἶναι ἀδύνατον νὰ πῶ περισσότερα γι' αὐτό, ἂν μοῦ τὸ ἐπιτρέψουν οἱ περιστάσεις τῆς ζωῆς, θὰ προσπαθῶ σὲ ἰδιαίτη μελέτη νὰ λύσω τὸ σπουδαῖον «πρόβλημα τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ», συμπληρώνοντας ἔτσι «τὸ Κοινωνικὸν Ζήτημα» τοῦ μέσας. Τώρα προσπαθῶ μόνον νὰ θέσω ὀρθὰ τὸ ζήτημα.

Τελιώνοντας ἀπευθύνωμαι καὶ πάλι στοὺς ἀντιπάλους μας μὲ τὰ λόγια: Πάρτε τὰ ζητήματα σοβαρώτερα, βαθύτερα. Μὴ χάνετε σὲ μικρολογίες καὶ ἐξωτερικὰ μόνον φαινόμενα, μὰ χτυπάτε τὴν οὐ-

Ταρχυμένη ἡ ἐθνικὴ ἡ συνείδησις ἀπὸ πολὺχρονα βάσανα, ἀφρημένη στὴν τυφλὴ τὴν τύχην δίχως μῆτε σκέψιν ὁδηγίας ἀπὸ κάποιον ἔξω φωτισμένο νοῦ, ἀναπαύονταν πάντα σὲ κούφους καὶ ἀδικαιοῦς γητες ἐλπίδες, ἀπάντεχε σωτηρίας ἀπ' ἐκεῖ πού τῆς μαγεύεσαν ὀλεθρὰ καὶ ἴσως ὀλεθρὸν δεινότερον ἀπὸ τὴν Τουρκικὴν τὴν τυραννίαν, τυραννίαν πού τουλάχιστον δὲ δυνάταν νὰ εὐθύσῃ τὴ φυλὴν καὶ μῆτε τῆς σῶφρον, μὲ τὸ νὰ μᾶς ἤθελαν οἱ Τούρκοι ἐργάτες τοὺς, γιὰ νὰ ζήσουν καὶ νὰ βροῦν ἴδιοι τοὺς γλυτωμό. Κι ὅσο σημαντικώτερα εἶταν τὰ περιστατικά πού ἐρεθίζανε καὶ κακοδηλοῦσαν τὴν ἐθνικὴν τὴν συνείδησιν, ἄλλο τόσο μεγαλύνονταν καὶ τὰ σφάλματα πού ἀκολουθοῦσαν καὶ τὰ δυστυχήματα πού σωριαζόνταν. Ἦρθαν καὶ ἄλλοτε τέτοια θλιβερά δυστυχήματα, τώρα ὅμως φέραν, καθὼς θὰ δοῦμε, μαζί τοὺς καὶ ἄλλα χαρακτηριστικὰ παρατραγῶδα.

Οἱ δικοὶ μας δὲν μποροῦσαν βίβλια ὅλοι νὰ πᾶνε μὲ τοὺς Βενετούς δίχως ἐξείρεσιν. Ἐνν μέρους, φαρμακωμένοι ἀκόμα ἀπὸ παλιὰς Βενετικῆς πίκρας, ἄλλοι πάλι ἐλαγισμένοι ἀπὸ τὰ χαῖδια τῆς Πόλεως πού ἀρχίζε καὶ μαλάκωνε, καταταχθέντες ἀπὸ τὸ ἄλλο τὸ μέρος, καὶ δεχθέντες ἀρχηγὸ τοὺς ἑναν ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους «μπερμπάντηδες» πού γέν-

νησε ἡ Ρωμοσύνη, τὸ Λιμπεράκη τὸ Γερκακίη.

Ἐῖταν Μανιάτης ὁ Λιμπεράκης, καὶ ἀρχισε τὸ στάδιόν του στὸ Βενετικὸν στόλον. Κατόπι τὸ γύρισε στὴν πειρατείαν, συνηθισμένον πάγγελμα τότες, καὶ ἀπ' ἐκεῖ κατόντησε στὰ Τούρκικα κότεργα. Δὲν εἶτανε τῆς τύχης μας νὰ μείνῃ ἐκεῖ ὡς τέλος. Τὸν εἶχε ἀνάγκη ὁ Κισπρίλης στὸν Κρητικὸν πόλεμον, τὸν ἔβγαλε λοιπὸν ἀπὸ τὰ κότεργα καὶ τὸν ἔστειλε στὴ Μάνη νὰ γυρίσῃ τοὺς πατριώτες του ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Τούρκων. Μὲ χρήματα καὶ μὲ στρατὸ τὸ κατόρθωσε. Σὲ λίγο ὅμως ξανασηκώνονται οἱ Μανιάτες, φεύγει λοιπὸν ὁ Λιμπεράκης καὶ ξαναγίνεται πειρατής. Πάλι ξαναπιάσεται, πάλι ξαναμπαίνει στὰ τούρκικα κότεργα. Ὡς τότε οἱ νίκαι τοῦ Μοροζίνη, καὶ ἡ ἀνησυχία τῆς Πόλεως νὰ φιλιώσῃ τὸν Ρωμαϊκόν, ἔγινεν ἀφορμὴ νὰ βγαλθῇ δεύτερη φορὰ ἀπὸ τὴ φυλακὴν, νὰ διορισθῇ Μπλῆς τῆς Μάνης, νὰ ξανακατέβῃ στὴν Ἑλλάδα μὲ στρατό, μὲ χρήματα, μὲ προκήρυξιν, καὶ μὲ ταξίματα ἀπὸ μέρος τοῦ Σουλτάνου.

Οἱ Βενετοὶ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην νομίσαν προνομιὸν νὰ φήσουν τὴν Ἀττικὴν καὶ τὴν Εὐβοίαν καὶ νὰ περιοριστοῦν στὴν Πελοπόννησον. Ἐμμεῖς λοιπὸν ἡ Καθαυτὴ ἡ Ἑλλάδα στὰ χέρια μερικῶν Ἀρματωλῶν,

πού μόλις τότες ἀπὸ ἀνάγκη ἀποφασίσαν νὰ διαφεντέψουν τὸν τόπον δίχως ξένη βοήθειαν. Γίνεται μ' ἄλλους λόγους τὸ κίνημα αὐτοκέφαλον, ἐθνικόν, στὴν καθαυτὴ τὴν Ἑλλάδα καὶ στὴν Ἠπειρὸν. Αὐτὸ δὲν τοὺς ἤθε τοὺς Βενετούς, τοὺς ἀγαπημένους τοῦ Μηνιάτη, καὶ πᾶσαν ἀμείωσιν νὰ σπάσουν τοὺς Ἀρματωλούς τῆς Καθαυτῆς Ἑλλάδας, βάζοντας ἐκεῖ δικούς τοὺς ἀνθρώπους. Ἐσπασαν ὅμως ἴδιοι τοὺς ἐδῶ πέρα, ἐπειδὴ οἱ φίλοι τοὺς νικηθήκαν ἀπὸ τὸ Μείνταν, Ἀρματωλὸ τῆς Κατῶνας, καὶ ἀπὸ τὸ Λουδορέκα, Σκλαβοῦνο ἀξιοματικὸν τῶν δικῶν μας.

Ἐδῶ ἀπάνω παρουσιάζεται ὁ Λιμπεράκης. Σκορπάει χρήματα δεξὰ ἀριστερά, συμπεθεριάζει μὲ μεγάλην ντόπια οἰκογένειαν, χιτίζει ἐκκλησιὰς, σκαρώνει μ' ἄλλους λόγους μεγάλο καὶ δυνατόν κόμμα στὸν τόπον. Βλέποντάς τα αὐτὰ οἱ Βενετοὶ σοφίζονται νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ μέρος τοὺς τὸ μεγαλοπύχον τὸ Μανιάτη. Στὴν ἀρχὴ ὁ Λιμπεράκης δίστασε. Στενοχωρημένος ὅμως ἀπὸ τοὺς αὐτοκέφαλους τοὺς δικούς μας πού τὸν εἶχαν χτυπημένον ἀπανωτὴς φορὰς, φοβῶντας καὶ τοὺς Τούρκους πού ἀρχίζαν νὰ τὸν ὑποψιάζουνται, ἀποφασίζει καὶ πηγαίνει μὲ τοὺς Βενετούς. Καὶ τὸ χερρότερον, τὸ τρίτον χερρότερον, σὲ λιγάκι βλέπουμε καὶ τοὺς ἡρώους ἐκείνους πού ὡς τὰ

σία. Έτσι μόνο θα μπόρεσετε να μας πολεμήσετε αποτελεσματικά. Στο μεταξύ εμείς δε σ'α κρύβουμε τη βαθειά μας πεποίθηση πως η αντικειμενική κοινωνιολογία μας, που εδώ και 50 χρόνια θριάμβευσε στην Γερμανία, συντρίβοντας τους γερμανούς ουτοπιστές και τελευταία στη Ρωσία τους ρώσους τέτοιους, θα θριαμβεύσει γλήγορα και σε μας, συντρίβοντας και τους δικούς μας ουτοπιστάς. Μπορεί δ' κ. Ραμζς να μείνη όσο θέλει κολλημένος σ'α στρείδι στο σπιτικό του τής Πλάκας, δικαιολογώντας το κόλλημά του με το: «δεν υπάρχει απόλυτη θετική κοινωνιολογία» και με λογοπαίγνια: «μπορεί ν'άναι έτσι, μά μπορεί και ν'α μ'ην είναι». Η μέθοδος αυτή του «απόλυτου» είναι παλιά και δεν άπατά κανένα: Σ' αυτήν καταφεύγουν όλοι, όσοι θέλουν να δικαιολογήσουν την αδράνεια και στασιμότητά τους. Έμεις δε ζητούμε το «απόλυτο» γιατί ξέρουμε πως δε θα τ'έβρουμε. Γι'α τουτο μας ικανοποιεί δλότελα το «σχετικώς αληθές», γιατί κι αυτό μας δίνει πολλὰ, παραπολλά, χίλιες φορές περισσότερα από διάφορα υποκειμενικά αερολογήματα. Καί αυτή η «σχετική μας επιστήμη» έδωσε τή σχετικώς: καλύτερη διαγνώση τής ρωμαϊκής αρώστειας, τήν καλύτερη πρόγνωση και σύσταση τὰ καλύτερα, θετικώτερα θεραπευτικά μέσα! Μένει τώρα στην προσεχή εξέλιξη ν'α πραγματοποιήση δλότελα τὰ λόγια μας, δείχνοντας μιά φορά ακόμα τὸ θρίαμβο τής αντικειμενικής κοινωνιολογίας και συντελώντας συνήμα στη θεραπεία τής κοινωνίας μας!

Βερολίνο

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΟΔΙΕΣ

Είναι αλήθεια παλιά πως συχνά γελοῦνε οί παρβολές και φοβούμαι μήπως και γώ κάπως γελιέμαι όταν άξαφνα βρίσκω πως ή τέχνη του κ. Χρηστομάνου μου θυμίζει—άλλόκοτα ίσως και παράλογα—μά πάντα με κάποια γητεύτρα έπιμονή—τήν τέχνη του Βελάσκεζ. Η λιόχρωμη ζωντάνια κ' ή καισαρική δύναμη και τὸ εἰρωνικό του πλαστικού επικουρισμού κι ὁ φιλοσοφικός σαρκασμός είναι χαρακτηριστικά του Ισπανοῦ ζουγράφου που δὲ νομίζω ν'α μας ξαφνίζουν με τήν ἴδια ένταση στα έργα

τώρα χτυπούσαν τὸ Λιμπεράκη, και πολεμούσαν τὸν ἱερό τὸν άγώνα μονάχοι τους, ν'α πηγαίνουν κι αὐτοί μαζί του, ὅχι ὅμως στους Βενετούς, που τοὺς ξαπόλησε πάλι ὁ Λιμπεράκης, παρά ν'α τὸν ακολουθῶνε στὸ κούρσεμα τής 'Αρτας, χώρας κατοικημένης ἀπὸ δικούς μας! (1696).

Εἶταν γραφτό του ν'α βρῇ τὸ τέλος του τὸ πρωτοπαλήκαρο αὐτὸ τής ρωμαϊκής κακοήθειας σὲ Βενετική φυλακή (1699).

Ἦρθε κατόπι ή εἰρήνη τοῦ Κάρολιτς, παραχωρήθηκε ὁ Μοριάς στὴ Βενετία, κ' ἔμεινε ή Καθαυτὸ 'Ελλάδα Τούρκικη καθὼς πρῶτα.

Αὐτὰ είναι τὰ περιστατικά που μ'ας ἀνοίγουνε τὰ μάτια και μ'ας δείχνουνε σὲ τί εἶδος ἀτμοσφαίρα βρισκότανε τότες ή ρωμαϊκή ή ψυχὴ, πόσο τής ἔλειπε, μ' ὅλη τήν παληκαριά, μ' ὅλη τήν ξυπνητούση, ἐκεῖνο ἴσα ἴσα που πρῶτο ἀπ' ὅλα χρειαζότανε, ἐκεῖνο που εἶχανε οἱ ἔχτροί της μικροί και μεγάλοι, ὁ Χαρακτήρας.

Κρίνει ἐδῶ εὖλογο ν'α μ'ας ἀναφέρῃ ὁ ἱστορικός μας πὼς ὁ πληθυσμός τοῦ Μοριά μεγάλωσε κατόπι με τοὺς Βενετούς. Ἀνωφέλευτος κόπος, ἐπειδὴ γνωρίζουμε πὼς ἔφυγαν τότες πολλοί Στερεολλαδίτες ἀπὸ τήν πατρίδα τους και κατεβήκανε στὸ Μοριά

τοῦ κ. Χρηστομάνου. Ὅμως ὅσο παράταιρο κι ἂ φαίνεται ν'α παρομοιάζει κανεὶς ἕναν αὐλικὸ προσωπογράφο τής 'Ισπανίας τοῦ Φίλιππου τοῦ Τέταρτου μ' ἕνα σημερινὸ 'Ελληνα ποιητὴ, ἀπαντιοῦνται κάποτε και πότε στὴν τέχνη μερικές συγγένειες ἀπομακρυνες και ὑποσύνειδες που συμπίπτουν ἔτσι σ' ἕνα ρυθμὸ ἀντιλαλούμενο τήν ποιητικὴ συνείδηση τής ζωής.

Κ' ἔτσι λαχναίνει πὼς δὲν ἀντικρύζω τήν εἰκόνα τής Μαρίας 'Αννας τοῦ Βελάσκεζ στὴ Βιέννα βλέπω σὲ ἀλαργινὸ ἀντιφέγγισμα ν'α σκύφτει ἀπαλόγερα πάνω ἀπὸ τὰ κύματα τὰ δημηρική τής Κέρκυρας μιάν ἄλλη λυγρομάκρη βασίλισσα. Κι ὅμως πόσο λίγο θαρρεῖς πὼς μοιάζουνε! Ἡ δυστυχισμένη Μαρία 'Αννα δὲν τολμᾷ ν'α κουνηθεῖ μέσα στὴν πυργωτὴ φορεσιὰ που φουσκουστέκεται γύρω στὸ κοριτσῆνιο κορμί της, δὲν τολμᾷ ν'α ἀνασάνει μὴν τύχει και χαλάσουν τὰ πολυστόλιστα κατσαρά που καθάρουνε τὸ χλωμό της πρόσωπο σάν κιονόκρανο ἰωνικὸ μεταξόμαλλο, δὲν τολμᾷ ν'α πετάξῃ τὸ μαντήλι που τόσο ἄμαντα τής κρέμεται ἀπὸ τὸ χέρι. Κ' ή ἄλλη πάλι σιγασγιστράει μπροστὰ μας σ'α νεράϊδα τραγικὴ με τή χάρη τήν κυματιστὴ τοῦ κύκνου καί τής ἑλίας, και τή βλέπουμε ν'α πλανιέται στῆς λύπης τοὺς κυπαρισσόκιστους; γιαλοὺς και ν'α χάνεται ὁμορφολάτρισσα στῆς μοναξιάς τή δελφικὴ ἀγριάδα. Καί δὲ φαίνονται ν'α μοιάζουνε. Μά μέσα στὸ αἶμα τὸ βασιλικὸ και μες τὰ δεσποτικά τὰ μάτια και τής μαύρης αὐτοκρατορίσσας και τής μεταξόλαμπρης ἱνφάντας κάτι ὁμοιόρρυθμὸ ξεδιακρίνω κ' ἴδια θησαυρισμένο—τήν περιφρονητὰ ψηλοφροσύνη και τή διονυσιακὴ περηφάνεια και τὸν ἀγαλματένιο ἀπελπισμὸ που ἀψηφώντας τή μοῖρα ξέρει ν'α πλάθει μέσα στα συντεφένια παλάτια τής ψυχῆς τήν ὑπεροχὴ τοῦ ἀποκλειστικοῦ χαρακτήρα. καί τὴν αὐτὴν καρφωσιὰ με κείνη που ἔφερε τὸ Βελάσκεζ ν'α ζουγραφίσει τοὺς «Κρασσώτες» ἔσπρωξε τὸν κ. Χρηστομάνο ν'α γράψῃ τήν «Κερένια Κούκλα». Καί τοὺς δυὸ τοὺς κυρίως ρεαλισμὸς τόσο νευρόπαθος που ἀπὸ τή φωτογραφικὴ του ἀλήθεια ν'α καταντάει θλιβερός και σχεδὸν ἀντιπαθητικός. Κοιτάξετε τοὺς «Κρασσώτες». Γυμνὸς ἔφηθος κάθεται σὲ βαρέλι: κάτω ἀπὸ πλατύφυλλη κληματαριά και στεφανώνει ἕνα παληκάρι γονατισμένο μπροστὰ του. Γύρω τοὺς στρυμώνονται οἱ κρασσώτες με τὰ ποτήρια στα χέρια—ὅλοι τοὺς ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ με μούτρα παραμορφωμένα ἀπὸ μεθύ

σια και πρόστυχα γλέντια και τήν ἀρρώστια και τή ζητιανιά. Κι ὁ ἔφηθος δὲν κοιτάζει κείνονα που στεφανώνει οὔτε τοὺς κάκοφους συντρόφους τοὺς μόνο ἀφίνει τὸ βλέμμα του ν'α χάνεται νοσταλγικά πρὸς τὸν ἥλιο πέρα σάν κάποιον ξεχασμένο του δράμα ν'α τοῦ ἔγνεψε θυμίζοντας του δόξες πλαστικές. Καί στα χεῖλια του σγουραίνει παραξένο χαμόγελο.

Καί στὴν «Κερένια Κούκλα» τήν ἴδια βρίσκω ἀντίθεση τής ἀρκαδικῆς ὠρισύνης με τήν ταπεινὴ ζωὴ τής 'Αθηναϊκῆς φτωχολογίας. Ὁ τεχνίτης θέλησε ν'α μελετῇ και ν'α μαζέψῃ μέσα του τή λαϊκὴ ψυχολογία τοῦ κοσμάκη. Καί με τὸ μάτι του τὸ γυμνασμένο που ἀδράχνει και τὰ παραμικρότερα και τήν πιὸ διαβατάρινη ἀποχρωμιά τής ζωῆς, και με τὰ νεῦρα του που τρεμαναδεύουνε στὸ κάθε ἀγγιγμα και παθαίνουνται με ὑπερβολὴ φιλόπονη, μ'α ζουγραφίσει τοὺς καημούς και τίς ἀγάπες, τοὺς καυγάδες και τήν προστυχολαλία, τὰ ξεφαντώματα και τὰ μοιρολόγια, τοὺς λυρισμούς και τήν κωμικὴ μικροπρέπεια τοῦ κόσμου τοῦ ἐργατικοῦ τής 'Αθήνας. Μά ὁ ποιητὴς ἂν και βουτηγμένος μέσα στοὺς ἄμορφους και ἄπλαστους και κάπως ψευτισμένους αὐτοὺς ἀνθρώπους δὲν ξεχνᾷ τήν 'Αρκαδίαν του. Σάν τὸν ἔφηθο τοῦ Βελάσκεζ κοιτάζει πέρα μ' ἀποθυμιά πρὸς τὸ ὅς τὸ μουσικὸ και με τίς περιγραφές του και με τὰ δικά του ψυχόρμητα που συχνά ξεμυτίζουνε μέσα στὴν ἱστορία που μ'ας λέει, θυμίζει ὁλοένα πὼς εἶναι ὁ τραγουδιστὴς τοῦ πονεμένου λυρισμοῦ, τής ζωῆς που τήνε σακάτεψε τ' ἀνείρο τής ἀπειθαρχίας.

Δὲν κατηγορῶ τὸν κ. Χρηστομάνο γιατί θέλησε ν'α μ'ας ζουγραφίσει μ' εἰλικρίνεια και ρεαλισμὸ τή ζωὴ μίας ἀθηναϊκῆς τάξης που ὡς τὰ τώρα εἶχε μείνει ἀπ' ὅζω ἀπὸ τή νεοελληνικὴ φιλολογία. Ἴσως ἴσως πρέπει ν'α τὴν παινίσουμε που ἀφίνοντας τοὺς χιλιόπατημένους Παρνασσούς τοῦ ψευτοκλασικισμοῦ και τὴν λογγὴς λογγῆς ρωμαντισμῶν κατέβηκε ν'α πατήσῃ και ν'α σταθεῖ μέσα στὴ ζωὴ τήν ἀληθινή. Μ'ας δείχνει ἔτσι πὼς ή κοινωνία στὴν 'Ελλάδα ἀρχίζει ν'α μελετᾷ και ν'α καταλαβαίνει τὸν ἑαυτό της ἀδιαφορώντας πιά για μερικά κληρονομημένα ἰδανικά που σκίπισαν ἀγιάτρευτα. Κ' ἐνῶ ἄλλοι—και τρανοὶ τεχνίτες τοῦ λόγου—ἀνοίξανε τὸ δρόμο τοὺς πρὸς τὸ θέατρο και τήν ἱστορικὴ κριτικὴ, ὁ κ. Χρηστομάνος ἔφερε τώρα τήν ἀναμόρφωση στὴ φιλολογία τοῦ ρεαλισμοῦ.

Τὴν καλὴ του ὁμως πρόθεση τήνε χάλασε κά-

§ 9

Εὐρωπαϊκὲς και Ρωμαϊκὲς ἀλλαγές.

Ὡς τόσο τὰ πολιτικά τής Εὐρώπης, ἀπὸ τὸ ξαναπάρσιμο τοῦ Μοριά και δῶθε, κατόπι δηλαδὴ ἀπὸ τήν τελικὴ παρακμὴ τής Βενετίας, πήρανε καινούριο δρόμο, τὸ δρόμο ν'α ποῦμε τής νεώτερης Εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας. Ἀπὸ τὴ μιά τώρα ἔχουμε τὴ Ρουσία μ' ἀπερίριστη ὁρῆξιν ν'ανακατεῦεται στ' Ἀνατολικά, ν'α κυβερνᾷ τήν τύχη τους, και ν'α κανονίζῃ, ὅσο μπορεῖ, τὰ μελλούμενά τους, ἀπὸ τήν ἄλλη τήν 'Αγγλία με τήν πολιτικὴ της στημένην ἀπάνω στα Ἀνατολικά καθεστῶτα, σ'α ν'α εἶταν Θεοῦ κήρυγμα πὼς ή Τούρκικη ή κυριαρχία εἶναι χρειαζούμενη στὸν κόσμο για ν'α φυλάξῃ τήν Εὐρωπαϊκὴν τήν ἰσορροπία, και για ν'α κρατᾷ τοὺς Μοσκοβίτες μέσα στα σύνερά τους.

Με τέτοιον ἀντιμάχητα μέσα στὴν Εὐρώπην, ποιὸν ἄλλον θ'α λογάριζε φυσικὸ βοηθὸ του τὸ ἔθνος παρὰ τὸ Ροῖσο, που τὸ κάτω κάτω εἶτανε κι ὀρθόδοξος. Ἐτσι λοιπὸν ἔρχισε, κ' ἔτσι ριζώθηκε, κ' εἶτανε γραφτό ν'α μείνῃ ριζωμένη χρόνους πολλούς, ή καινούρια αὐτὴ ἐλπίδα τής ξένης βοήθειας, ἀφοῦ ἔ-

για ν' ἀποφύγουνε τοὺς Τούρκους, για ν'α κάμουνε δηλαδὴ τήν Καθαυτὴ 'Ελλάδα πὸ Τούρκικη, χωρίς ν'α κάμουνε τήν Πελοπόννησο πὸ ρωμαϊκή. Πὼς βρισκότανε ακόμα ὁ πατριωτισμός τους σὲ νεφελώδη και ν'α ποῦμε κατὰστασι, τὸ βλέπουμε κι ἀπὸ τὴ διαγωγή τους κατ' ἀργότερα, ὅταν ξαναγυρίσανε πάλι με τοὺς Τούρκους, ἄμα κατέβηκε ὁ Κουμουρτζῆς και ξαναπῆρε τὴ Χερσόνησο ἀπὸ τοὺς Βενετούς μ' ὅση γίνεται εὐκολία (1715). Πήγαν με τοὺς Τούρκους, και για τήν προθυμία τους αὐτὴ πλερωθήκανε με καινούριες σφαγὲς στὴ Μεθώνη, στ' Ἀνάπλι, στὴν Κόρθο!

Μέσα στα σκοτάδια ἐκεῖνα τής ἀσυνειδήσιας, τής ἰδιοτέλειας και τής ἀντεθνωσύνης, βρίσκουμε κάποια παρηγοριὰ τηρῶντας τῶν Κορφιωτῶν τήν ἡρωικὴ τήν ἀντίστασι, ἂς μὴν εἶτανε και για ἀπόλυτη λευτεριά,—που τοὺς ἔπεφε δλότελα ἀδύνατη ἐκεῖνων,—ὅταν ὀδηγούμενοι ἀπὸ τὸ Σάτζωνα τὸ Σαλεπούργιο και τὸν πατριώτη τους τὸ Σαλᾶ, ἀπόκρουσαν κ' ἔδωξαν τοὺς Τούρκους, κι ὅχι οἱ πολεμιστὰδες μονάχα, παρά κ' οἱ ἱερεῖς, κ' οἱ γυναῖκες τους ακόμα (1716).

πως τῆς ιδιοσυγκρασίας του ἡ ψυχόπαθη εὐαισθησία. Σωριάζει τίς παραβολές καὶ συγκλίνει τίς ἀναλογίες καὶ ἀναταράζει κάτι σπάνιες, ψυχοφαντασίες μετ' ὅση ἀκολασία καὶ τόσο βιαστική γονιμότητα πού κάποτε κουράζει τὸν ἀναγνώστη ἀνώφελα καὶ τότε φέρνει σὲ τέτοιο χορτασμό αἰσθητικὸ πού νὰ λυγίζει ἀποκαμωμένη ἡ προσοχή του. Σὰ βασιλιέται τότε βρίσκει κάτι ἐξαιρέσις πρωτοτυπίες, κάτι ἐπίθετα ζυγραφιστὰ καὶ κάτι συνταιριάσματα γεμάτα δύναμη καὶ χάρι. Σὰν ὅμως ξεχνάει τὴ λιτότητα καὶ τὸ μέτρο μᾶς κάνει νὰ θυμώσουμε μετ' ὅ παραφόρτωμα αὐτὸ ἐπὶ φιλοφροσινὰ κεντήματα καὶ πολυσυκαλίστες τεχνουργίες.

Μερικὲς ἡθογραφικὲς σκηνές—καθὼς ἡ κηδεία, ὁ χορὸς καὶ ὁ γυναικοκαυγᾶς—εἶναι λαμπρὰ παρατηρημένες καὶ γραμμένες μετ' ἐκείνην διαλεχτὴ καὶ σιγούρη. Διγώτερο μ' ἀρέσουνε κάτι ἄλλες δοκιμαίαι τοῦ κ. Χρηστομάνου καθὼς ἡ μίμηση τοῦ φραντζέζικου λεξιλογίου τῆς μοδιστρούλας, τῆς ξυπνάδας τοῦ κουτσαβάκη καὶ τῆς κορακίστικης καθαρεύουσας τοῦ ἐκκλησιάρχου. Βέβαια ἔχουνε καὶ αὐτὰ τὴ δικαιολογία τους στὴ φωτογραφικὴ ζεσκόνιση τῆς ζωῆς. Ὅμως ἐδῶ ἐπρεπε ὁ τεχνίτης νὰ θυμηθεῖ τὸ πατρογονικὸ του προνόμιον—ἰννοῦ τὸ διάλεγμα καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τοῦ ἐφήμερου ἐπὶ τὸ οὐσιαστικόν. Κατὰ τὴ γνώμη μου ἡ τέχνη χάνει ἀπὸ τὴ συνθετικὴ τῆς δύναμη σὰ σκλαδώνεται σὲ καθέκαστα πού μπορεῖ γιὰ τὴν ἐποχὴ τους καὶ τὴν ὥρα τους νὰ φαίνονται χαρακτηριστικὰ μὰ πού κατὰ βάθος δὲν εἶναι καὶ παραμορφώσονται τὴν ὁργανικὴ καὶ ὠριόγραμμη ὁμοειδέειά της. Καὶ τέτοια ζυγραφίσματα πού μοιάζουνε στὴ ζωὴ παρὰ πάνω ἀπ' ὅσο θὰ ἐπρεπε μπορεῖ νὰ ἔχουνε σημαντικὴ ἀξία γιὰ τὸν κοινωνιολόγον μὰ πνίγουνε τὴν ἀνταρραστατικὴν ἐνέργειαν τῆς συγκίνησεως. Καὶ νὰ μὴν ξεχνοῦμε πὺς ἡ τέχνη πού εἶναι κατὰ βάθος μιὰ προσωποποίηση ἀνθρωπιστικῆς τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου—ἕνας κλάδος καὶ αὐτὴ τῆς ἀρχαίας Μαγείας—χάνει τὴν ὑπόστασίν της σὰν ἐξωτερικεύεται τόσο πού νὰ καταντᾷ ἀντικειμενική.

Τὰ πρόσωπα πού ζοῦνε καὶ πηγαίνουσιν εἰς μέσῳ αὐτῇ τὴν ἱστορίαν εἶναι ὁλοζώντανα καὶ καλά χαρακτηρισμένα. Δὲ μᾶς παρουσιάζουνε τύπους πελεκητοὺς καὶ δὲν τὸ πολυπεριμένω πὺς ἡ Διόδια μετ' ἡ λαφρία ψυχὴ καὶ τὰ λαφρία ποδάρια θὰ θεμελιώσῃ αἰσθητικὴ παράδοσιν. Τοῦ κόσμου ὅμως αὐτοῦ ἡ ψυχολογία μού φαίνεται σωστὴ καὶ παρατηρημένη δίχως προκατάληψιν οὔτε μὴ πρὸς

ἀντικρύζουμε ἐκεῖ μέσα κανένα πρόσωπον πού νὰ μοιάζει περιττὸ γιὰ ψεύτικο. Κι αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις χεροποιιστῆ πὺς δὲν ἔχουμε νὰ κάνουμε ἐδῶ μετ' οὐκὺς καὶ χαρτόνια παρὰ μετ' ἀνθρώπου ζωντανό-ψυχους.

Γιὰ νὰ μὴν παραμακρύνω τοῦτο τὸ ἄρθρον πού δὲν ἔχει τὴ φιλοδοξίαν νὰ τὰ πεῖ ὅλα καὶ νὰ ζυγίσει τελειωτικὰ τὴν ἀξίαν τῆς «Κερίνας Κούκλας» θὰ περιοριστῶ τώρα νὰ πῶ λίγα λόγια ἀκόμα γιὰ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴ γλώσσαν τοῦ κ. Χρηστομάνου.

Τὴ φιλοσοφίαν μᾶς τὴν ὁρίζει ὁ ἴδιος στὴν προλογίαν του—«ἡ χαρὰ δὲν εἶναι παρὰ ἕνας καημὸς πού περιμένει τὴν ὥραν τοῦ νάθῃ». Κατὰ τὴ γνώμη μου πρέπει μετ' ἐπιστομένην ὑποταγὴν καὶ εὐγνωμοσύνην νὰ ζήσουμε τὴ θλίψιν τῆς ζωῆς πού μᾶς ἐδῶσε ἡ Μοῖρα». Κι ἀκόμα μᾶς λέει καὶ τοῦτο πὺς ἡ ἀνυπαρξία «ἡ μεγάλη θάλασσα ἡ σκοτεινὴ» εἶναι αὐτὴ μόνον εὐτυχία ἡ ἀληθινή—γιατὶ εἶναι ἡ αἰώνια ἀλήθεια.

Μιὰ τέτοια φιλοσοφία δὲ μοῦ εἶναι καθόλου συμπληθητικὴ καὶ μάλιστα σὰ μυρίζει ρητορικόν. Κ' ἴσως θὰ πρᾶξενοῦμαι νὰ τῆν βρῶ, σὲ ἱστορίαν λαϊκὴν καθὼς τὴν «Κερίνα Κούκλα» δὲν ἤξερα πὺς ὁ κ. Χρηστομάνος ἔχει κιόλας γράψῃ τὸ βιβλίον τῆς Αὐτοκρατορίσσης Ἑλισάβετ καὶ πὺς εἶναι πολὺ δύσκολον γιὰ ἕνα τεχνίτην ν' ἀλλάξῃ τὸν ἀρχικόν του τόνον. Ὅπως καὶ ἂν εἶναι δὲ θὰ πολυλογῶμαι περισσότερο γι' αὐτὸ τὸ θέμα γιατί μοῦ δόθηκε ἀφορμή σὲ μιάν ἄλλην μου κριτικὴν νὰ μιλήσω γιὰ τὴν θλιβεράδα τοῦ κ. Νιρβάνου πού ἂν καὶ τύπου διαφορετικῶς συγγενεῖς ἀρκετὰ μετ' τὴν ἀνεπιδοσύνην τοῦ κ. Χρηστομάνου.

Ἡ γλώσσα μού ἄρεσε πολὺ. Ἄν καὶ φανερᾷ μερικὲς ἀδυναμίας—πού μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀπροσεξίαι μόνον—στὸ σύνολον μᾶς δέχεται ζυγραφικὴ, ὁρμητικὴ, πολυχρόματη, δημιουργικὴ, πλούσια καὶ λυγρὴ καὶ ζουμερὴ καὶ ὑποταχτικὴ τῆς ἀκριβοῦς γίαις. Ἰσως νὰ τῆς λείπει καὶ αὐτῆς κάποιον μέτρον καὶ κάποια ὁμοιομορφία στὸ δούλεμα, ὅμως ἀδύνατον νὰ τῆς ἀρνηθεῖ κανεὶς τὴν ἀξίαν τῆς καθαροῦ ματὸς δημοτικῆς.

Καὶ συμπραίνοντας θὰ συνόψισα τὴν κρίσιν μου ἔτσι: Ἔργον ἀξίας ξεχωριστῆς, γραμμένον μετ' εὐαισθησίαν πολὺτροπὴν μὰ παραφορτωμένον μετ' ὑπερβολῆς φιλοσοφίας—τέχνην διαπαραστικὴν καὶ ζωηρόχρωμον μὰ σφραγιστὴν καὶ κάποτε σκιάζαν παθητικὴν τοῦ ἀντικειμενικοῦ κόσμου.

Ἀθήνα 20.4.08.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΛΑΣΤΟΣ

“Ο ΝΟΥΜΑΣ”

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήναν Δρ. κ.—Γιὰ τίς Ἐπαρχίας Δρ. 7
Γιὰ τὸ Ἐξωτερικόν Δρ. 10.

Γιὰ τίς Ἐπαρχίας δεχόμεστε καὶ τρέμνες (2 Δρ. τὴν τριμηνίαν) συντρώμε.

Κανένας δὲ γράφεται συντρώμετῃς ἂν δὲ στείλῃ μπροστὰ τὴ συντρώμῃ του.

10 λεπτὰ τὸ φύλλον λεπτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιάκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια, Ἐθν. Τράπεζα Ὑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιδόρου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπόγειον Σιδηροδρόμου (Ὁμόνοια), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ἀντικρυ στὴ Βουλὴ).

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Οἱ Πατριδέμποροι — Νέα Γενεά — Κι ἄλλος
ἀπὸ τὴν Κῶ, δηλ. ἀπὸ τὴν Κεφαλλονιά—
Χαίρει καὶ Κάζεο.

ΜΟΝΟΠΩΛΙΟ τὸν θέλει τὸν πατριωτισμὸν τὸ «Νέον Ἀστυ», φαίνεται, καὶ γι' αὐτὸ μ' ἕνα σουχετὸν κῆριον ἄρθρον τοῦ τὴν περασμένην Κεριακὴν κατακεραυνώσαντος ὅσους ἀκολοῦθοι τὸ παράδειγμα τοῦ Ματσούκα καὶ γυρίζοντες χωρὶς καὶ χωρὶς ξεφρονίζοντας ποιήματα καὶ συνάξοντας χεῖματα γιὰ σόλους καὶ γιὰ στρατοὺς.

Ὁ κ. Ματσούκας, φυσικά, θὰν τίς ἀποδοκιμάζει αὐτὲς τίς παράλογες διαμαρτυρίας γιατί εἶναι ἀρκετὸ ξυπνός, παρὰ πολὺ ξυπνός μάλιστα, καὶ ξέρει πὺς σὲ μερικὴν πρᾶμα δὲ χωρεῖ μονοπώλιον καὶ πὺς καθὼς εἶναι λόγον του λεύτερος νὰ μετακομίζῃ τὸν πατριωτικὸν ἐνθουσιασμὸν μὲ τὰ τραῖνα καὶ μετὰ τὰ βαπόρια ἀπὸ πόλιν σὲ πόλιν, ἔτσι εἶναι λεύτερος καὶ ὁ κ. Τραμπανουλόπουλος καὶ ὁ κ. Φ. Πανὰς καὶ πᾶσι ἄλλοις Πατριδέμποροι νὰ κάνουν τὴν ἴδιαν δουλίαν—ἀπὸ καί-νεται, ἡ τέτα δουλιὰ δὲν εἶναι οὔτε τόσο δύσκολη οὔτε τόσο δυσάρεστη. Στὸν κ. Ματσούκα θὰ μὲνι πάντα ἡ τιμὴ πὺς πρῶτος αὐτὸς μεταχειρίστηκε τὸν πατριωτισμὸν τόσο ἀποπελοματικὰ, καὶ ἀπόδειξιν τρανὴν οἱ χιλιάδες ποῦμπαν ἴσως τώρα στὰ ταμῖα τοῦ Στόλου καὶ τῆς Ἐθν. Ἀμυνας.

Ἀσπῆμα κάνει τὸ «Ν. Ἀστυ» νὰ συσταίῃ σὴν Κυβέρνησιν καὶ σὴν Προξενικὴν ἀρχὴν νὰ καταδιώκουν, σὰ ληστοφυγάδικους, τοὺς μιμητάς τοῦ κ. Ματσούκα. Ἀς τοὺς ἀφίσουνε τοὺς ἄνθρωπος νὰ δουλέψουν. Τὸ κάτω κάτω Ρωμιοὶ εἶναι καὶ αὐτοὶ καὶ ἔχουν κάθε δικαίωμα νὰ δουλέψουν γιὰ τὴν πατρίδα τους.

*

ΒΝΑ μονεχὰ θὰ μᾶς συχωρήσει νὰν τοῦ παρατηρήσου-

λεῖψαν οἱ παλιές.

Ἡ μεγάλη ἐκείνη ἀλλαγὴ τῆς Εὐρώπης ἔφερε ἀνάλογον ἀλλαγὴν καὶ σ' ἡμᾶς, δηλαδὴ τὴν διαγωγὴν μας καὶ στὸν τρόπο πού κοιτάζαμε τὰ πράγματα. Ὡς τὰ τώρα οἱ ἄνθρωποι μᾶς εἴτανε πολὺ σπάνια ἐθνικοί, καὶ πολὺ συχνὰ τῆς ἀνάγκης, καὶ μάλιστα τῆς ἰδιωτικῆς τῆς ἀνάγκης. Μιστώνανε οἱ Βενετοὶ δικούς μας ἀρματωλοὺς, πολεμοῦσαν αὐτοὶ τοὺς Τούρκους, πηγαίνανε μαζί τους καὶ ἄλλοι, πότες γιὰ πλιάτσικα, πότες μετ' ἡν ἀδέσκατη ἐλπίδα πὺς ἡ ἀλλαγὴ πάντα κάτι καλὸ θὰ φέρῃ, τέλος καὶ μετ' ἡν πεποίθησιν πὺς ἀπὸ τοὺς Τούρκους πάντα προτιμώτεροι οἱ Βενετοί. Τώρα καὶ ὁμπρὸς ὅμως ἡ Ρωσικὴ ἡ ἐπιρροὴ μάγεψε βαθύτερα τὴν ρωμαϊκὴν τὴν φαντασίαν. Κ' ἐνῷ τὸ ἔθνος δὲ σταματοῦσε μὴτε τότες νὰ καλοσυλλογιστῇ ἂν ἄραγε ὁ Ρωσὸς ἀλήθεια λαχταροῦσε νὰ τὸν λευτερώσῃ καὶ νὰ τοῦ ἐκναδῶσῃ τὸ θρόνον του, ἢ μήπως δούλευε γιὰ λογαριασμὸν τοῦ καὶ αὐτοῦ, ὅμως συνεπαρνότανε ἀπὸ τὰ Ρωσικά λόγια καὶ ταξίματα μετ' ὅσον πού συγκατοῦσε πὺς σφιχτὰ ὅλα του τὰ μέλη, —Μοραίτες, Στερεολλαῖτες, Νησιώτες, καὶ τοὺς ἔμπνεε κάτι σὰν πὺς ἐθνικόν, σὰν πὺς πανελλήνιον αἰσθημα. Στὸ βάθος ὁ χαρακτήρας δὲν ἄλλαξε, ἀπὸ ἐπὶ ξένους πάντα

προτιμώμενος. Ἀλλάξε ὅμως ἡ μορφή, ἡ διαγωγὴ, ἡ πολιτικὴ. Τὸ ρωμαϊκὸν τώρα καὶ ὁμπρὸς, ὅσα σφάλματα καὶ ἂν τοῦ βροῦμε, εἶναι ὅμως κάτι πὺς ὁμοίωμα, πὺς ἀχώριστο, καὶ ἴσως ὅσο ποτὲς στὴν ἱστορίαν τοῦ δὲ φάνηκε ἄλλοτε.

Αὐτὰ τὰ περιστατικὰ, καὶ μιλῶντας ἀκόμα πὺς γενικώτερα, ἡ Εὐρωπαϊκὴ ἡ ξαναζύμωσις πού ἀρχίζει καὶ αὐτὴ καὶ στέρνουν τίς φυλὰς καὶ τίς ἔκαμνε ἔθνη πὺς συνεσφιγμένα καὶ πὺς ἀκέρια παρ' ἄλλοτε, συντέλειαν, νομίζουμε, περισσότερο νὰ μορφωθῇ τὸ ἐθνικόν μας τὸ σύνολον, παρὰ ὁ λόγος πού μᾶς φέρει ὁ ἱστορικὸς πού ἀκολουθᾷ, πὺς τάχατες ἐκείνη τὴν ἐποχὴν, στὶς ἀρχὲς δηλαδὴ τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα, ἡ Ἑλληνικὴ ἡ παιδεία ἀρχίζει καὶ ἐκπαιδευτὴν ὕστερ' ἀπὸ δύο καὶ τρεῖς αἰῶνας ἀμάθειαν, πὺς τὸ θρησκευτικὸν τὸν ἀγῶνα τὸν διαδέχτηκαν ὁ ἀγῶνας ὁ πατριωτικὸς, καὶ πὺς ἡ ἐθνικὴ ἡ συνείδησις ἐξῆλθε μετ' ὅσον νὰ ἔλλαξε τὸ ἔθνος ὄνομα, καὶ ἀπὸ Ρωμιοὶ ἀρχίσει νὰ ὀνομάζεται Ἑλλήνες. Πὺς τὰ Σχολεῖα καὶ κάμανε, πὺς πρέπει νὰ διδάξαν ἕνα μέρος τοῦ Ἑθνικοῦ ἔξαφνα τίς λογὲς ἀλλαγὰς καὶ μεταρρυθμίσεις γενήκανε στὸν ἕλλον τὸν κόσμον, κοντὰ στὸ νοῦ. Αὐτὸ μάλιστα καὶ ἡμεῖς ἰννοοῦσαμε μιλῶντας παρὰ πάνω γιὰ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Εὐρωπαϊκῆς ξαναζύμωσις

στὴν ἐθνικὴν μᾶς διαγωγὴν. Νὰ παραδεχτοῦμε ὅμως πὺς μετ' ὅσον νὰ εἴταν ἡ παιδεία Ἑλληνικὴ, καὶ μετ' ὅσον νὰ ἔλλαξε ὄνομα, γενήκαμε ἐνωμένο ἔθνος, αὐτὸ μᾶς φαίνεται σὰ δύσκολον, ἀπὸ μάλιστα οἱ παλαικοί μας οἱ προγόνον πολλὰ μᾶς διδάσκουν ἐθνικὴ ὅμως ἐνωσιν ὅχι. Ὅλα λοιπὸν ἐκεῖνα φαίνονται ἀληθινὰ στὴν ἀπάνωσις. Ὅχι πὺς περιφρονῶμε τὴν θεωρίαν ἐπειδὴ φαίνεται ἐπιτόλαιη. Τὸ ἐναντίον, τέτοιαις ἐπιτόλαιαις θεωρίαις κάμανε θάματα στὴν ἱστορίαν. Μὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ προσέχουμε νὰ μὴν πρᾶσερνοῦμε ἀπὸ τὴν ἰδέαν πὺς μιὰ τέτοια ἐξωτερικὴ ἀλλαγὴ μποροῦσε νὰ ἔλαξῃ καὶ τὴν ψυχὴν μᾶς. Ἡ Ρωμαϊκὴ ἡ ψυχὴ, ὅσο καὶ ἂν ὀνειρευόταν ἐνωσιν τώρα γιὰ τοὺς λόγους πού ἀναφέραμε, μνήσκει ὅμως ἀκόμα ἡ ἰδέαν καὶ στὰ καλά της καὶ στὰ σφάλματά της, καὶ θὰ τὰ δοῦμε αὐτὰ θεοφάνερα τώρα τώρα.

Ὅσο γιὰ τὸ θρησκευτικὸν τὸ αἰσθημα, πὺς κατάντησε δηλαδὴ δευτερεύοντο στοὺς ἀγῶνες μας, καὶ πὺς τὸ καθυπὸ αἰσθημα τῆς πατρίδας ἔγινε ὁ κυριώτερός μας μοχλός, αὐτὸ ἔρη, ὅχι στὴν ἀρχὴ τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα· τὸ ἐναντίον· ἡ ὁρθοδοξία τῆς Ρωσίας εἶχε πολὺ νὰ κάμῃ μετ' ὅσον κινήματά μας αὐτὸ τὸν αἰῶνα. Παρὰ ὅσον ἔρη ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις ἀνοίξε τοῦ κόσμου τὰ μάτια, λοιπὸν καὶ τὰ

με φιλικὰ ὁ κ. Μαντσούκας. Εἶδαμε κάρτες του με τῶμα του καὶ με κεφαλαία γράμματα τυπωμένο πάνω-πάνου τὸ «ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ». Δὲν ταιριάζουν τὰ τέτι καὶ πρέπει νὰ τὰ σβήσει τὰ βαριά λόγια γλῆγορα ἀπὸ τὴν κάρτα του. Τί θέλει νὰ πῇ μ' αὐτό; Πῶς ἡ νέα γενεά, ποὺ ὅλοι ὀνειροπολοῦμε τὸν ἔρχομό της, θακολουθήσει τὸ παράδειγμα τοῦ κ. Μαντσούκα; Ἡ πῶς ἡ ΝΕΑ ΓΕΝΕΑ θάναί μιά πυροβολαρχία, σὰν καὶ αὐτὴ ποὺ σφίστηκε νὰ προσφέρει στὸ "Εθνος με Πανελλήνιο ἔρανο;

Ὅχι, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Ἄν ἡ καινούρια γενεά εἶναι ἀπὸ τώρα καταδικασμένη νὰ λιγώνει με παχιά λόγια καὶ νὰ κλείνει τὰ ἰδανικά της σὲ μιά πυροβολαρχία, μὴ σώσει καὶ μᾶς ἔρθε ποτέ της, γιὰ τὸν ἔρχομό της θάναί θακολουθήσει τῆς δικῆς μας, τῆς ἐθνοπνίχτρας σαπίλας.

*

ΚΙ ΑΛΛΗ μελέτη γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀπὸ διδακτικῆς ἀπόψεως τοῦτε, τῇ φορὰ φάνηκε τελευταία στὴν «Ἀκρόπολη», γραμμένη ἀπὸ τὸν κ. Κυριακάτος, ποῦναι δημοδόκαλος στὴν Κεφαλληνία.

Ἀγωνίζεται με θυμῷ ὁ κ. Κυριακάτος ν' ἀποδείξει πῶς τὸ δασκάλειμα τῆς Καθαρεύουσας στὰ σχολεῖα δὲ γίνεται με κατ'ἀλλήλο τρόπο, γιὰ τοῦτο καὶ ὁ λαὸς μας δὲν τὴν μιλεῖ! Ἄν καὶ παρακάτω μᾶς λέει πῶς ἡ καθαρεύουσα εἶναι γλῶσσα «ζῶσα». Ἄς εἶναι. Ὁ σκοπὸς μας δὲν εἶναι δὴ νὰ συζητήσουμε τὰ πιχειρήματα τοῦ κ. Κυριακάτου, γιὰ τὴν ἀπολύτωση καὶ ὁ ἴδιος δὲ συζητεῖ μὴ δογματίζει λέγοντας πῶς ὁ λαὸς βρῖναι εἰς γλωσσικὴν ἀναμόρφωσιν διὰ τοῦ τύπου, τοῦ στρατοῦ καὶ τῆς «ἐκκλησίας», πῶς εἶναι καλλιεργηθῇ τὸ πνεῦμα ἀπαιτεῖται γλῶσσα κατ'ἀλλήλους, καὶ εἶναι πολὺ κατ'ἀλλήλους ἡ καθαρεύουσα, πῶς αὐτὴ νεωτέρα ἑλληνικὴ ἔχει τὴν γραμματικὴν τῆς ἀρχαίας καὶ ἄλλα τέτια ἀσύστατα πράγματα. Αὐτὰ τάχει ξετάσει καὶ συζητήσει καὶ ξετινάξει πλατὺ πλατὺ ὁ Ψυχάρης στὰ σελὶς βιβλίου του, σύμφωνα με τὸ πῶς τῆς λογικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης. Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ τῆς ξέτασιν νὰ ἐπαναλαβαίνονται τὰ ἴδια πάλι σὰ καινούρια πράγματα, μᾶς φαίνεται πολὺ μπόσικο.

Τώρα τὸ πῶς ὑπάρχουν μερικοὶ στενοκέφαλοι καὶ στὴ φιλολογία καὶ στὸ σχολεῖο, ποὺ δὲ θέλουν νὰ φωτιστοῦν ἀπὸ τὰ λόγια καὶ τὰ πιχειρήματα τοῦ Ψυχάρη, σ' αὐτὸ δὲ φτάμε μετὰ τὸ πῶς οὐκ ἔστιν ὅσον ποῦναι πῶς ἀπὸ καιρὸ τὸ ζήτημα στὴ θέσιν τοῦ Ψυχάρη, μονάχα οἱ δειλοὶ καὶ οἱ «γλωσσικῶς» ἀμόρφωτοι δὲν πείθονται νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Κι ἀπὸ τοὺς τέτοιους φαίνεται θὰ εἶναι ὁ κ. Κυριακάτος καὶ οἱ ὅμοιοι του. Τόσο τὸ «χερότερο γι' αὐτούς»!

*

ΘΑ ΒΓΑΛΕΙ, λέει, ὁ Κάτσερ τὸ ἀγαλμα τοῦ Χάινε ἀπὸ τὸ Ἀχίλλειο. Μπορεῖ καὶ νὰ τὸ σπάσει. Δικαίωμα του εἶναι. Ἀγόρασε τὸ γῆμα, ἀγόρασε καὶ τὰγαλμα μαζί.

Μὰ μονάχα τὸ μάρμαρο μπορεῖ νὰ τὸ κάνει ὁ, τι θέλει. Τὸν Ποιητὴ οὐτε νὰ τὸν στραβοκοιτάξει μπορεῖ. Γιατὶ εἷς Κάτσερ, καὶ Μεγαλέξαντρος ἀκόμα νᾶναι, δὲν μπορεῖ νὰ στραβοκοιτάξει ἕνα Χάινε, ἐνῶ εἷς Χάινε ἔχει ὅλο τὸ λεύτερο νὰ στραβοκοιτάξει ἕνα Μεγαλέξαντρο, καμιά φορὰ μάλιστα καὶ νὰ τὸν κατεβάσει καὶ ἀπὸ τὸ θρόνο.

Φοβοῦμαστε πῶς δὲν ἔχει μελετήσει καλά τὴν Ἱστορίαν ὁ Κάτσερ.

δικὰ μας μάτια μέσον τοῦ Ρήγα, τοῦ Κοραΐ καὶ τῶν ἄλλων. Ἦρθε ὅμως καὶ αὐτὸ στὴν ἀπανωσιά, ἐπειδὴ ὁ ἀληθινὸς ὁ πατριωτισμὸς ἔλειπε τὶς πῶτερες φορές καὶ τότες καὶ ἀργότερα, καθὼς θὰ τὸ δοῦ με καὶ αὐτό.

Ὁ ζῆλος τῶν δικῶν μας νὰ δείξουν καὶ καλὰ τί θάματα μᾶς ἔβγαλε ἡ Ἑλληνικὴ ἡ παιδεία, εἶναι τόσο βιαστικός, καὶ μὴ τὴν ἀλήθεια τόσο παιδικήσος, ποὺ τῆς ἀποδίδουν πράγματα ὅπως διόλου ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπιρροή της, πράγματα ποὺ ἀποδείχνονται μονάχα τοὺς με μιά ἱστορικὴ ματιά. Δὲ στέκονται νὰ συλλογιστοῦνε μήτε στιγμὴ πῶς μ' αὐτὰ τοὺς τὰ ἐγκώμια χαλνοῦνε τὴ θεωρίαν τοὺς ἀντίς νὰ τὴν ὑποστηρίζουν ἐπειδὴ ἂν ἡ παιδεία εἶναι τόσο βαθιὰ καὶ τόσο πλατὺ ἀπλωμένη στὸ ἔθνος, καὶ δὲν ἐμνήσκει περιορισμένη μονάχα σὲ μερικοὺς καλαροφόρους, τότες γιὰ τὴν καθὲ κρίσιν στιγμὴ πῶς χρειαζότανε κάποια γνώση καὶ κάποιος χαραχτήρας, δὲ δείξαμε μήτ' ἐνός πετεινοῦ δύναμιν νὰ διακρίνουμε τὸ σωστὸ καὶ τὸ ἴσιον ἀπὸ τὸ στραβὸ καὶ τὸ ἄνομο.

ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΔΙΗΓΗΜΕΝΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΑΡΡΩΣΤΟΥΣ

Δημοτικὸ Νοσοκομεῖο «Ἡ Ἑλπίς». Κλινικὴ τοῦ καθηγητῆ κ. Γεράσιμου Φωκά.
«Αἰθουσα Σωρανός».

Ἀριθ. 10.

Ἑλένη Ζαχ....., χήρα, 40 χρονῶν, περίτρα, ἀπὸ τὰ Σόκια τῆς Σμύρνης, ἔχει ἐνδομήτρίτιδα αἱμορραγική.

«Δεκατριῶ χρονῶν μὴ φορὰ με βρῆκε ἡ τάξη μου' καὶ ὕστερα παντρεύτηκα. Δεκατεσσάρων γέννησα τὰ βουζιά μου ἐτράβηξεν πολλὰ. ἤμουνα μικρὴ καὶ δὲ μπορούσα νὰ τοῦ δώσω τοῦ μικροῦ καὶ σπαργώζανε, ἐπειδὴ ἔρχονταν τὸ γάλα πολὺ καὶ με πονοῦσαν οἱ ῥώγες ἐμ'. Ἐντεκα μῆνες τὸν εἶχα τὸν πρώτον καὶ τὸν ἐσκοτώσανε τὸ πρῶτο τὸ παιδί τὸκανα καλόγεννο... Ὑστερα ἀποβάλληκα τριῶ μηνῶν. Πέρασαν ἔξη μῆνες καὶ παντρεύτηκα καὶ πῆρα ἄλλον ἄντρα. Τώρα τὸ λοιπὸν, πῆρα τὸν ἄλλον ἄντρα' ὁ πατέρας ἐμ' δὲν εἶχε τίποτα' ἡ μητέρα μου δὲν εἶχε' ἔζητα χρονῶν ἔζησε' ὡς τὰ σαράντα γεννοῦσε καὶ ἔκανε δεκατρία παιδιὰ' ἔκανεν τρία παιδιὰ σ' αὐτὸν τὸν ἄντρα, καλόγεννα... μὰ στὴν ἀποβολή, τὴ γληγορώτερη, εἶχα πολὺ αἷμα. Ἐ! τώρα τὸ λοιπὸν, πῆγαίνα στὴν ξένη δουλειά' τώρα λοιπὸν, ἐνάμισον χρόνος, δυὸ εἶναι, μὰ ἐνάμισον θάναί ἔχω πόνους δυνατοὺς στὴ μέση μου, κύριε γιατρέ' μοῦρχειται εἴκοσι μέρες, δεκαεννιά μέρες, ἡ περίοδός μου, πολὺ αἷμα καὶ στὴν κοιλίαν μου ἔχω πόνου πολλοὶ ἀπὸ σπᾶ, ἀπὸ τὴν ἀπὸ μὲν μου μέχρις τὸν ὀφθαλμὸν μου, πολλοὶ πόνου' με κόβει ἡ κοιλία μου, σὰ κοφίματα. Τώρα τὸ λοιπὸν, ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ πολὺ, πῆγα ἔξω σ' ἕνα κύριο, καὶ μοῦ εἶπε, πῶς ἔχω ἕνα ἔγκωμα στὴ μήτρα' ἔχεις ἕνα ἔγκωμα στὴ μήτρα, λέει' μ' εἶδαν ἐντὺν Εὐαγγελισμῷ καὶ γυρεύανε λεπτὰ' ἐγὼ εἶμαι μιά ἀρρᾶν ἡ γυναίκα' ἔχεις, λέει, ἕνα ἔγκωμα στὴ μήτρα' καὶ ἕνας ἐπιμελητὴς μοῦπε: θέλει ἡ μήτρα σ' ἐκτομή, λέει' μοῦ δίνει δυνατοὺς πόνου' σᾶνας μὲν χτυπάει με βελόνα καὶ μιά φλόγωση μοῦρχειται στὴν ὄψιν. Εἶχα καὶ ὕγρα ἰδῶ καὶ ἐνάμισον χρόνο' με τὸν πόνο μαζί ἦρθαν' γληγορώτερα δὲν εἶχα τίποτε' τὴν δὲν ἔχω ὕγρα. Πῶς τέτοιο ἕνα πρᾶμα! ποὺ δεκατριῶ χρονῶν πόχτησα καὶ δὲ μ' ἔκουε κανένας' πῶς ἦρθε αὐτὸ τὸ ἔγκωμα, δὲ μπορῶ νὰ καταλάβω».

§ 10

Ὁ Ἀγαθάγγελος.

Τοῦ κᾶκου γυρέψαμε νὰ βροῦμε, ὡς εἶτανε καὶ μιά λέξη, μέσα στοὺς στοχασμοὺς τοῦ ἱστορικοῦ μας ὅταν ζῆταζε τὴν ἐποχὴ αὐτὴ τοῦ ἐθνικοῦ ξαναζυμωμοῦ, καὶ γιὰ τὸν Ἀγαθάγγελο, ποὺ κατὰ τὰ μέσα τοῦ δέκατου ὀγδοοῦ αἰῶνα ἄρχισε νὰ κρυφοχύνεται στὴν ἐθνικὴ φαντασία, σὰν τὶς βουνήσιες ἐκείνες φωτιές ποὺ πιάκουν ἀπὸ τῶν ἐρεικίων τὶς ρίζες, καὶ ἀπλώνονται ἀθώρητες, ἔχοντες ὅμως ἀναλάμπουνε μέσα στὸ σκοτάδι τῆς νύχτας.

Ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδιζ του τὰ συνεπῆρε τὸ ἔθνος ὁ Ἀγαθάγγελος με τὰ προφητικά του κηρύγματα, με τὶς χρονολογικὰς του μαντεῖες, καὶ με τὴ μυστηριώδη περιγραφή τοῦ Σανθοῦ τοῦ Γένους ποὺ θὰ κατέβαινε νὰ στήσῃ τὰ μάγια καὶ νὰ μᾶς ξαναφέρῃ τὶς παλιὰς τὶς δόξας.

Ὁ βαθιστόχαστος καὶ ὁ ἀληθινὰ σοφὸς Καθη-

τῆς ἔγινε ἀπόξεση στὶς 14 Μαρτίου καὶ στὶς 20 ἔφυγε.

Ἀριθ. 11.

Εὐγενία Σκ..... παντρεμένη, 40 χρονῶν, ἀπὸ τὴν Ἀθήνα' ἔχει ἰνομώμα τῆς μήτρας.

«Πρὸ τρία ἔτη εἶχα αἱμορραγία μεγάλη με πόνους στὰ νεφρά' μοῦ ἔπεφταν κομμάτια αἷμα, μεγάλα, ἴσα με λεμόνι' καταντούσανε κατ'ἀρχάς' δόξα νᾶχει' Θεέ μου! καὶ με λιποθυμίες μαζί, ὕστερα αἷμα καθαρὸ καὶ βασιτιόμουνα με χάπια, με γιαιτρικά καὶ μ' αὐτά, ὡς τώρα. Ἡ πρώτη ἀρχὴ ἐκράτησε ἕνα μῆνα' με πάρα πολλὰ ὅμως φάρμακα ἐβαστήθηκα' ἔχ! Θεέ μου, μέγας εἶσαι Κύριε! Κατόπι ὅλο ἁκατάστασι' σὲ δεκαπέντε μέρες, σὲ εἴκοσι μοῦ ἔρχονταν ὅχι πόνους ὅμως πλέον' ποὺ καὶ ποὺ τὰ νεφρά μου με πονοῦσαν' καὶ κρατοῦσε πάντοτε πέντε ἡμέρες' πάντα πολὺ ἐρχόταν' ἀλλὰ, σημείωσε, αὐτὸ τὸ αἷμα πάντα καὶ ἀπὸ κόρη τὸ εἶχα, ὡς ἤμουν νεολαία. Τώρα πλέον, τοὺς τρεῖς τελευταίους μῆνες, Δεκέμβριον, Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον, ἔρχονταν πολὺ ἁκατάστατο πλέον' Θεέ μου, Θεέ μου' καὶ με λιποθυμίες' πόνους, δόξα σοι ὁ Θεός, δὲν εἶχα' ποὺ κατάντησα νὰ καταλήξω ἐδῶ στὴν ἐγχείριση. Πρὸ ἐννέα μέρες μοῦ ἔκανεν ἐγχείριση' ὕστερα, τὴν πρώτη βραδιά μόνον ὑπόφερα ἀπὸ ἀνησυχία καὶ στενοχώρια' ὕστερα, με τὴ δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, ὅπου ἡπεραγαπῶ, αὐτὸς μ' ἐπροστάτεψε' τώρα, με τὴ δύναμιν τοῦ Χριστοῦ, καλὰ μοῦ φαίνεται πῶς εἶμαι' νὰ με ἀξιώσῃ ὁ Θεός' μέχρι τέλους' Χεῖρ Θεοῦ ἐβοήθησε».

Ἀπὸ διαγνωστικῆς ἰνομώμα τῆς μήτρας, ἀπὸ τὸν καθηγητὴ μας κύριον Φωκά, τῆς ἔγινε στὸ ἀμφιθέατρο ἡ ἐγχείριση κατὰ τὴν Ἀμερικανικὴ μέθοδο' στὶς 28 Φεβρουαρίου τῆς ἔγινε μίση λαπαροτομή' ἀφαιρέθηκαν πρῶτα τὰ δεξιὰ παραρτήματα τῆς μήτρας καὶ ὕστερα τ' ἀριστερά' ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἰνομώμα στὴν ἀριστερὴ πλάγιον σύνδεσμος καὶ βγαλθηκε καὶ αὐτὸ ἐπίσης. Τὸ μήκος τοῦ βγαλμένου ὄγκου τῆς μήτρας ἦταν 0,24, τὸ πᾶχος 0,30' τὸ μήκος τοῦ ὄγκου τοῦ πλατιοῦ σύνδεσμου ἦταν 0,15 καὶ τὸ πᾶχος 0,24. Ἐγιναν ὕστερα ραφίς, χωρὶς ν' ἀνοιχθῇ ὁ κόρπος καὶ διασωλήνωσῃ' Ἡ ἀνάρρωσις ἦρθε φυσικὴ καὶ ἡ ἔκρησθις ἔφυγε γιαιτρεμένη ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖο στὶς 17 Μαρτίου.

γῆτης καὶ Πολίτης δὲ δίσταξε νὰ μᾶς τὰ πῇ ὁλοκάθαρα πῶς ἡ ἐπιρροή τοῦ Ἀγαθάγγελου στὸ ἔθνος ἀπὸ τοὺς καιροὺς ἐκείνους ὡς τὰ μέσα περίπου τοῦ δέκατου ἑννατου αἰῶνα εἶτανε στ' ἀλήθεια σημαντική. Ὁ ἄλλος ὡς τόσο μήτε γὰρ τὸν Ἀγαθάγγελο! Ἴσως ἐπειδὴ θὰ τοῦ χαλνοῦσε τὶς θεωρίες του γιὰ τὰ θάματα ποὺ μᾶς δημιουργήσε ἡ Ἑλληνικὴ ἡ παιδεία. Δὲν τοῦ ἦρθε, φαίνεται, νὰ τὴν ἀπολογηθῇ πῶς τὰ Ἑλληνικὰ τὰ συγγράμματα μὲν τὰ διαβάσανε μερικοὶ δασκάλου, ἐνῶ τὸν Ἀγαθάγγελο τὸν εἶχε προσκίφαλό του τὸ ἔθνος ἁλάκρο. Δὲν τοῦ ἦρθε νὰ μᾶς τὸ πῇ πῶς καταντούσε ὁ Ἀγαθάγγελος ὅχι μονάχα ἡ σοβαρή του φιλολογία, μὰ ἡ ὁρησιεὶα τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ἐμεῖς μποροῦμε σήμερα, ἂν ἔχουμε ἐρεξὴ, νὰ χαμογελοῦμε συλλογιζόμενοι τοῦ Ἀγαθάγγελου τὶς προφητικὰς ἀγυρτεῖς. Οἱ πατέρες μας ὅμως δὲ γελοῦσαν, παρὰ τὶς πιστεύαντες καὶ προσμέναντες νὰ βγῶντες ὅλες ἀλήθειες.

Στάθηκε λοιπὸν ἡ περιζήκουσθι αὐτὴ φυλλὰ ἀπὸ τὰ πρὸ ἀξιοσημείωτα ἀρχικά αἰτίκα τοῦ ξαναγεννημοῦ μας. Στάθηκε γιὰ καλὸ, ἐπειδὴ μᾶς δυνάμωνει καὶ μᾶς ἀναθάρρυνει, καὶ ὡς εἶτανε καὶ αὐτὴ καθὼς ὅλας μας, οραματικὴν με τὴν ἰδέαν τῆς ξένης βοήθειας.

(ἀκολουθεῖ)

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ